

KRONIKA

CHRONICLE

V. KROATISTICKÁ SETKÁNÍ V BRNĚ
[5TH ASSEMBLY OF CROATISTS IN BRNO]
BRNO 8. – 12. MAREC 2016

V marci tohto roka prebehol na pôde Ústavu Slavistiky FF MU v Brne (nutne podotknúť v príjemných novo-zrekonštruovaných priestoroch budovy FF na ulici Arne Nováka 1) už piaty ročník tzv. kroatistických stretnutí (v chorv. *Kroatistički susreti*), ktorý svoju históriu začal písať v roku 2013. Kroatistické stretnutia v Brne organizuje Seminár juhoslovanských filológií a balkanistiky Ústavu slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity.¹ Jedná sa o platformu pre pravidelné neformálne stretávanie aj odborný dialóg českých a slovenských kroatistov s ich kolegami z Chorvátska a ďalších krajín, ktorí sa venujú chorvátskemu jazyku, literatúre, kultúre a dejinám. Náplňou kroatistických stretnutí v Brne sú jednak prednášky, semináre a dielne zahraničných i domácich odborníkov určene primárne študentom kroatistiky a balkanistiky, jednak sprievodný kultúrny program pre širšie publikum, ktorý sa skladá z autorských čítaní, filmových projekcií, koncertov, výstav alebo predstavenia nových kníh spätých s chorvátskou problematikou či prostredím. Prínosom kroatistických stretnutí v Brne by tak vedľa zviditeľnenia miesta ich konania v balkanistických kruhoch, sprostredkovania dialógu odborníkov z rôznych krajín a spestrenia výučby študentov, malo byť tiež zoznamovanie sa československej verejnosti s reprezentatívnymi predstaviteľmi a dielami chorvátskej kultúry. Aktuálny ročník mal mimoriadne zaujímavý program a v rámci prednáškových blokov vystúpili Doc. Evelina Rudan² s tematickým blokom *Ľudová slovesnosť v chorvátskej literatúre od Hektorovića po Tomića (Usmeno u hrvatskoj književnosti od Hektorovića do Tomića)*, Dr. Maroš Melichárek predniesol prednášky s názvami *Koncentračný tábor Jasenovac a jeho reminiscencie v dejinách a Národná symbolika v srbských, bosenských a chorvátskych vojenských piesňach z obdobia r. 1991 – 1995*,³ jednu prednášku venoval podujatiu i Dr. Pavel Krejčí⁴ – *Chorvátska frazeológia kontrastívne*. Je nutné zdôrazniť, že Doc. Evelina Rudan bola okrem prednáškového bloku i ústrednou postavou príjemného literárneho večera venovaného vnímaniu poézie, autorského čítania a taktiež diskusie o jednotlivých chorvátskych dialektoch a ich úlohe v rámci poézie.

V rámci filmovej projekcie ponúkli kroatistické stretnutia dvojicu filmov *Gangster te volí* (2013, Mafián lásky, r. Nebojša Slijepečević, 75 min.)⁵ a *Selo bez žena* (2010, Dedina bez žien, r. Srđan Šarenac, 83 min.)⁶ Dvojprojekcia oceňovaných dokumentárnych filmov predstavuje humorný, dojemný aj znepokojujúci obraz súčasného chorvátskeho a srbského vidieka postihnutého úbytkom obyvateľstva. Ako sa vo vnútrozemí Dalmácie a v južnom Srbsku vyrovnávajú s nedostatkom potenciálnych životných partnerov? Akú úlohu počas tamojších pytačiek hrajú profesionálni dohadzovači a mentalita miestnych? Dokážu sa chorvátski a srbski muži pri hľadaní nevesty preniesť cez národnostné predsudky? Nie len na tieto otázky dostali všetci zúčastnení odpoveď.

Sobotný večer preniesol zúčastnených do doby na prelome 70. a 80. rokov minulého storočia, kedy sa na osi Lubľana – Rijeka – Záhreb – Belehrad zrodila jedna z najzaujímavejších hudobných scén

1 Pozri bližšie: *Kroatistická setkání v Brně*. [cit. 10.3.2016]. Dostupné na internete: <<http://www.kroatistikabrno.cz/>>.

2 (*1971, Pula, Chorvátsko), chorvátska literárna vedkyňa a poetka. Zaoberá sa ľudovou slovesnosťou na Ústave kroatistiky FF v Záhrebe. Okrem mnohých odborných štúdií vydala niekoľko zbierok básní. Poéziu píše ako v spisovnej chorvátčine, tak v istrijskom čakavskom nárečí. Jej verše sú zastúpené v niekoľkých výberoch súčasnej chorvátskej poézie a boli preložené do mnohých európskych jazykov, vrátane češtiny.

3 (*1984, Košice, Slovensko), slovenský historik a balkanista. Pôsobí na Katedre histórie FF UPJŠ v Košiciach. Zaoberá sa európskymi dejinami 19. a 20. storočia a problematikou nacionalizmu na Balkáne, s osobitným zreteľom na Juhoslávii (1918 – 1991), v Srbsku a Kosove. Je členom International Napoleonic Society (INS) a Royal Historical Society (RHS).

4 (*1971, Moravská Třebová, ČR), v súčasnosti odborný asistent, vedúci Seminára juhoslovanských filológií a balkanistiky. V odbornej a pedagogickej sfére sa zameriava na balkanistiku, juhoslovanské jazyky (predovšetkým bulharčina, srbcina a chorvátčina), problematiku prekladu, idiomatiky a frazeológie, a na historický vývoj (resp. proces standardizácie) jednotlivých juhoslovanských jazykov.

5 Pozri bližšie: *Gangster of Love*. [cit. 10.3.2016]. Dostupné na internete: <<http://www.csfd.cz/film/344474-mafian-lasky/prehled/>>.

6 Pozri bližšie: *Selo bez žena*. [cit. 10.3.2016]. Dostupné na internete: <<http://www.csfd.cz/film/292867-vesnice-bez-zen/prehled/>>.

vtedajšej Európy (hudobné skupiny ako Galija, Ribja Čorba, Bijelo Dugme, Crvena Jabuka, Zabranjeno Pušenje a i. ovládali rebríčky hitparád).⁷ Stroj času smerujúci do časov juhoslovanského punku, rocku a novej vlny oslovil mladíckou energiou a tvorivou invenciou poháňanú maďarskú partičku *Umreti Fit*, ktorej členovia sa zamilovali do hudobného odkazu južných susedov. Spolu s chlapíkmi zo Segedína vystúpili aj ich krajanina *Camp Coala* a domáce kapely *Psychocandy* a *Johnny survived*.

Hlavným organizátorom, mozgom, propagátorom a „motorom“ podujatia je popredný český balkanista Dr. Petr Stehlík (spoločne s Mgr. Mírnou Stehlíkovou Ďurasek a Mgr. Pavlom Pilchom),⁸ ktorému patrí veľké uznanie za dlhodobú podporu a propagáciu chorvátskej histórie, kultúry a literatúry v Českej republike a čiastočne i na Slovensku. Záverom možno konštatovať, že podujatia s podobným charakterom by mali byť práve tým pomysleným spojivom medzi akademickou obcou, kultúrnou sférou a študentstvom. Spoločné stretnutia podnecujú u študentov záujem o vedeckú či učiteľskú prácu a môžu mladých ľudí ovplyvniť v pozitívnom duchu.

Mgr. Maroš Melichárek, PhD.
KH FF UPJŠ v Košiciach

ČESKÉ, SLOVENSKÉ A ČESKOSLOVENSKÉ DĚJINY 20. STOLETÍ XI.
[XI. INTERNATIONAL CONFERENCE OF CZECH, SLOVAK AND CZECHOSLOVAK 20TH CENTURY HISTORY]
HRADEC KRÁLOVÉ 30. – 31. MAREC 2016

Historický ústav Filozofickej fakulty Univerzity Hradec Králové jedenásťkrát pripravil vedeckú konferenciu České, slovenské a československé dějiny 20. století. Konferencie sa okrem českých kolegov zúčastnili zástupcovia vedeckých a akademických inštitúcií zo Slovenska (Spoločenskovedný ústav SAV, Vojenský historický ústav, Historický ústav SAV, Katolícka univerzita v Ružomberku). Konferenciu otvorili zástupcovia Historického ústavu Filozofickej fakulty Univerzity Hradec Králové. Podujatie sa konalo pod záštitou Česko-slovenskej komisie historikov. Konferencia v Hradci Králové prebieha tak, že po každom bloku referátov odznie kritický komentár, ktorý si odborník z praxe pripraví na základe vopred zaslaných textov referátov. Mladí kolegovia tak môžu byť konfrontovaní s inými názormi alebo výhradami a musia na ne reagovať. Zvykom býva, že tento komentár vyvolá všeobecnú diskusiu. Kritické komentáre sú na hradeckých konferenciách piaty rok.

Rokovanie prebiehalo v troch sekciách, jeden z blokov niesol názov *I cesta může být cíl*. Zazneli v ňom tri referáty. Pavel Dvořák z Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne hovoril o *Domácích zájazdoch prezidenta Edvarda Beneša a fotografiách*. Autor na základe výskumu fotografií a ciest Edvarda Beneša priniesol analýzu fotografií. Podarilo sa mu prezidentskú návštevu zasadiť do teórie rituálu. Ukázal ako je možné fotografie prepojiť s kolektívnou pamäťou. Michal Ďurčo z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied v Bratislave referoval o *Pláne ministerstva verejných prác na prestavbu cestnej siete na Slovensku z rokov 1919 – 1920*. Išlo o priblíženie filozofie dopravnej politiky nového štátu, keď namiesto severojužného spojenia sa začínalo budovať západovýchodné. Referát bol poňatý problémovo, bolo načrtnuté, čo z plánov sa podarilo realizovať. Klára Kohoutová z Centra spoločenských a psychologických vied SAV v Košiciach priblížila tému *Vzpomínky Slováků na cestování v 80. letech prostřednictvím orální historie*. Na základe rozhovorov s pamätníkmi priblížila problematiku cestovania do zahraničia v 80. rokoch. Výpovede narátorov autorka vhodne komentovala.

7 JANJATOVIČ, Petar. *Ilustrovaná YU rock encyklopédia 1960 – 1997*. Belehrad : Geopoetika, 1998, 320 s.

8 P. Stehlík sa vo svojom výskume venuje primárne národnej ideológii a formovaniu moderných balkánskych národov, Bosne v chorvátskej národnej ideológii 19. a 20. storočia, kultúrnym dejinám juhoslovanských národov, dejinám juhoslovanskej myšlienky a národnostnej otázke v krajinách bývalej Juhooslávie. Za zmienku určite stojí i niekoľko vybraných publikačných výstupov autora, napr.: STEHLÍK, Petr. „Srbové všichni a všude“: Karadžićova jazyková definice srbství jako východisko srbského nacionalismu. In: KREJČÍ, Pavel – KREJČOVÁ, Elena a kol. *Výžva jihoslovanských jazyků a literatur v dnešní Evropě*. Brno : Jan Sojnek – Galium, 2015, s. 29–34. STEHLÍK, Petr. *Bosna v chorvátských národně-integračních ideologiích 19. století*. Brno : Masarykova univerzita, 2013, 217 s. STEHLÍK, Petr. Bosna, Zach a Garašaninovo Načertanije : k některým aspektům programu srbské národní politiky z roku 1844. In: ČERNÝ, Marcel – KEDRON, Kateřina – PŘÍHODA, Marek. *Profilování slovanských prostředí*. Praha : Pavel Mervart, 2012, s. 49–58. STEHLÍK, Petr. Bosna v původní pravašské ideologii Anteho Starčevića a Eugena Kvaternika. In: *Slovanský přehled. Review for the History of Central, Eastern and Southeastern Europe*, 2011, roč. 97, č. 5, s. 547–580.

V ďalšom z blokov pod názvom *Československo v medzinárodných súvislostiach* referovala Michaela Boďová z Trnavskej univerzity o Jurajovi Slávikovi a Kateřina Šimová z Univerzity Karlovej v Prahe o puškinovských oslavách v Československu v roku 1937. V záverečnom bloku Jan Bárta z Univerzity Karlovej priblížil osobnosť scenáristu Jana Procházku a jeho filmy. Filip Pavčík z Historického ústavu SAV referoval o slovenských spisovateľoch po roku 1945, ktorí sa počas vojny angažovali prorežimne.

Konferencia *České, slovenské a československé dejiny 20. storočia* jedenásťkrát pritiahla do Hradca Králové mladých vedeckých pracovníkov, ktorí sa tomuto obdobiu venujú. Mohli tak navzájom spoznať nielen témy svojich kolegov, ale aj nové trendy vo výskume a spracovávaní jednotlivých tém. Navyše ich referáty boli konfrontované s oponentúrou, ktorá by pri vedeckej práci nemala chýbať. Každoročne vychádza z tohto podujatia kolektívna monografia, doposiaľ vyšlo desať zväzkov (z konferencií z rokov 2006 – 2015).

PhDr. Richard Pavlovič, PhD.
Štátny archív v Košiciach

EUROPEAN SOCIAL SCIENCE HISTORY CONFERENCE (ESSHC) VALENCIA 30. MAREC – 2. APRÍL 2016

Dňa 30. marca až 2. apríla 2016 sa uskutočnila významná medzinárodná konferencia European Social Science History Conference (ďalej ESSHC)¹ v tretom najväčšom meste Španielska vo Valencii. Valencia je známa ako celosvetová turistická destinácia, ktorá okrem športových aktivít ponúka aj široké spektrum kultúrnych, historických či umeleckých atrakcií. Hlavným organizátorom podujatia bol Medzinárodný inštitút spoločenskej minulosti (IISH)² ústavu Kráľovskej holandskej akadémie umení a vied. Náplňou organizácie je predovšetkým výskum zameraný na medziludské vzťahy a ich rozvoj v celosvetovom meradle v rôznych časových obdobiach.

V reprezentatívnych priestoroch Universitat de València – fakulty medicíny vo Valencii, sa uskutočnil celý priebeh konferencie počas troch dní od 8:30 hodín rána až do 18:30 večera aj s prestávkami. Vo viacerých učebniach súvisle prebiehali rokovania zaoberajúce sa rôznymi historickými témami a časovými obdobiami. K dispozícii bolo počas celej konferencie okolo 26 miestností, v ktorých svoje príspevky predstavilo viac ako 1500 účastníkov zo 16-tich krajín sveta.

K najnavštevovanejším patrili zaujímavé témy jednotlivých blokov ako napríklad: women and gender, kriminalita, ekonomická história, zdravie, oral history, etnicita, migrácie a iné. Príkladom by mohla byť sekcia z 30. marca 2016 organizovaná Judit Pál po taktovkou Pavla Kaldiwu. V bloku s témou: *Elites in Central Europe during World War I and its Aftermath* vystúpili vedci z Čiech, Slovenska, Nemecka a Rumunska. Konkrétne Thomas Bryant s témou „*No more War!*“ – *Ideal und Illusion of a Pacifist Slogan in the Weimar Republic (1918 – 1933)*, slovenský historik Roman Holec *Slovak Economic Elites in Austria-Hungary, Russia and USA and their Different Strategies in WWI and Short after 1918*, Andrea Pokludova s témou: *Did the Great War Change the Living Conditions, Career, Social Status and Development of the high-ranking Civil Servants? The Example of the North Moravia and Silesia Cities* a Vlad Popovici *Civil Servants from North-Eastern Transylvania during World War I and its Aftermath*. Spoločným menovateľom prezentácií boli poznatky o elitách z rôznych častí Európy, kde odznel aj príspevok venovaný slovenskému prostrediu a fenoménu slovenských ekonomických vrstiev a ich vplyvu na hospodárstvo nielen na území dnešného Slovenska, ale aj v Rusku či USA po roku 1918.

V piatok 31. marca 2016 odznela sekcia *Digital Histories using Census Data* o využívaní digitálnych údajov zo sčítaní obyvateľov, nakoľko sú sčítania obyvateľov považované za najbohatšie zdroje štatistických údajov o populácii v minulosti. Prezentujúci pochádzajúci z Holandska, Ruska, Poľska a Anglicka predstavili moderné technológie, postupy a projekty priamo zamerané na digitalizáciu spomínaných dát. V téme *Harmonizing Aggregate Historical Dutch Census Data: a Flexible Approach* boli

1 Detaily dostupné na tematickej webovej stránke [cit. 24.6.2016]. Dostupné na internete: <<https://esshc.socialhistory.org/>>.

2 Detaily dostupné na tematickej webovej stránke [cit. 24.6.2016]. Dostupné na internete: <<https://socialhistory.org/en/about>>.

predstavené webové technológie ako napríklad Resource Description Framework (RDF). Okrem využívaných technológií sa prezentovali aj výsledky už prebiehajúcich projektov na tvorbu a analýzu geografického informačného systému. Príkladom bol príspevok (s názvom: *Spatial Analysis of the Russian Empire Occupation Data in the Late 19th and Early 20th Centuries – based on 1897 Census*) zameraný na sociálne zloženie, hospodársky rozvoj, zamestnanosť či etnické zloženie obyvateľov Ruska na konci 19. a začiatku 20. storočia, ktorého primárnym zdrojom dát bolo prvé celoštátne sčítanie obyvateľstva z roku 1897. Michal Gochna v príspevku: *From Tradition to Modernity. AtlasFontium.pl as an Interactive System of Digital History* poukázal na pozitíva a negatíva predstaveného atlasu s názvom „Atlas Fontium Antiquae Poloniae“, ktorý funguje ako numerický denník a systém pre zhromažďovanie, analyzovanie a sprístupňovanie historických informácií. Okrem druhotných zdrojov obsahuje aj súbory s naskenovanými rukopismi, ako aj mapy s komentármi. Zaujímavou bola aj digitalizácia dokumentov založených na údajoch týkajúcich sa jednotlivcov, domácností a adries pochádzajúcich z britského sčítania ľudu v historických krajoch: Londýn a Middlesex v príspevku: *Changing Household Composition and Structure in Selected Local Authorities of London and Middlesex during the First Decade of the 20th Century*.

Súčastou bohatého programu bola spoločná večera účastníkov z dôvodu nadviazania kontaktov ako aj možnosti spolupráce do budúcnosti. Spoločenský raut sa uskutočnil podvečer 31. marca 2016 v priestoroch známeho auditória Palau de la Musica.

Atraktivnosť sekcie s názvom *Ethnicity in Numbers : the Official Censuses, their Ethnic Categories and the State Identity Politics* potvrdzovala preplnená miestnosť posledného dňa kongresu (v sobotu 2. apríla 2016 v popoludňajších hodinách). Organizátorom bol Pavel Kladiwa z Katedry histórie Ostravskej univerzity a garantom bloku Alexander Pinwinkler (Univerzita Salzburg, Rakúsko). Ako prvý odznel príspevok Iovana Bolovana (Univerzita Kluž, Rumunsko) s názvom *Ethnicity and Politics: Censuses in the Austro-Hungarian Empire. Case Study: Transylvania (1869 – 1910)*. Podrobne sa zamerával na proces modernizácie populačných cenzov v druhej polovici 19. storočia v rakúsko-uhorskej monarchii, so zameraním na región Transylvánie. Keďže sa jednalo o pomerne rôznorodú oblasť z etnického hľadiska, autor sa snažil preskúmať kritéria, ktorými bola definovaná národnosť v kontexte sčítaní. S podobnou problematikou vystúpil Ewald Hiebl (Univerzita Salzburg, Rakúsko) v téme: *National Identity between Assimilation and Autonomy in Austria and South Tyrol in the Mirror of the Census*, predstavil etnické skupiny v dvoch stredo európskych regiónoch a to Južné Tirolsko a Korutánsko v 20. storočí. Autor poukázal na dôležitosť určovania kategórie národnosti, ktorej identifikátorom v tomto období bol jazyk, ktorý určoval príslušnosť k jazykovej skupine. Často dochádzalo k manipulácii a zneužívaniu dát zo strany úradov najmä pre politické potreby štátu. Na problematiku nadviazal Pavel Kladiwa: *National Statistics in the Bohemian Lands 1880 – 2011: Factors affecting the Setting of the Criteria and Methods used by the Censuses*. Hlavným cieľom bolo porovnať akými spôsobmi politické a ideologické režimy monarchie (1867 – 1918) a prvej Československej republiky (1918 – 1938) definovali kategóriu etnicity v periodických sčítaniach ľudu. Autor zároveň poukázal na ovplyvňovanie skúmanej kategórie, vykonávanie a priebeh sčítaní, spolu s regionálnymi špecifikami, pričom plynule nadviazal na súčasnú politickú atmosféru európskej integrácie a postavenie etnických skupín. Štatistickej asimilácii sa venoval György Kövér (ELTE v Budapešti, Maďarsko) v referáte *Statistical Assimilation in the Hungarian Kingdom 1867 – 1914*. Skúmal priebeh sčítaní v rakúsko-uhorskej monarchii ako aj popis a zmenu charakterizovania kategórie národnosti v jednotlivých desaťročných intervaloch sčítaní. Autor sa v texte zamerával na otázky interpretácie a využitia údajov sčítania obyvateľov z hľadiska sociálnej histórie, rovnako poukázal aj na problematiku štatistickej asimilácie spolu s faktormi, ktoré ju ovplyvňovali. Sekciu uzavrel príspevok Martina Pekára a Nikolý Regináčovej z Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a názvom *Between Demography and Politics: Changes in the Perception of Nationality in the Territory of Slovakia in Censuses 1869 – 1930*. Na vývoj a podobu národnostnej situácie na území Slovenska v 19. a 20. storočí vplýval celý rad faktorov. Cieľom príspevku bolo analyzovať a interpretovať tie faktory, ktoré súviseli s oblasťou politiky a prejavovali sa v sčítaniach obyvateľstva medzi rokmi 1869 – 1930, so zameraním na problémy, ktoré sú príznačné a špecifické pre situáciu na území Slovenska. Dôležitým bolo zdefinovať kategóriu národnosti pri populačných cenzoch v uhorských podmienkach ako aj v sčítaniach vykonaných v rámci novovzniknutej ČSR. Métou príspevku bolo poukázvať na realizáciu sčítaní obyvateľov v praxi, problémy, faktory i samotnú politickú klímu, keďže sčítanie ľudu v skúmanom období bolo aj dôležitým nástrojom politického boja o charakter štátu.

Hlavným cieľom usporiadateľov ESSHC konferencie bolo vytvoriť sieť vedcov, ktorí skúmajú historické vedy pomocou sociálnych metód. Rovnako dôležitým aspektom je vytvoriť vhodné podmienky pre získavanie skúseností a najmä nových kontaktov v oblasti výskumu sociálnych vied, ktoré majú široký potenciál. Najbližšia konferencia sa uskutoční na jeseň roku 2018 v Belfaste.

Mgr. Nikola Regináčová, PhD.
KH FF UPJŠ v Košiciach

PETER CLARK: A GLOBAL PERSPECTIVE ON THE EUROPEAN CITY
PRAHA 7. APRÍL 2016

Na Ústave svetových dejín Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe sa 7. apríla 2016 uskutočnila prednáška jednej z najvýznamnejších osobností urbánnych dejín, profesora Petra Clarka.¹ P. Clark vystúpil v Prahe v rámci schémy *Erasmus Mundus TEMA* a 14. apríla 2016 mal v pláne predniesť ďalšiu tému z urbánnych dejín: *Urban Wasteland from the Middle Ages to the Present Time*. Profesora Clarka uviedla jeho dlhodobá spolupracovníčka, prof. PhDr. Luďa Klusáková, CSc. Názov prednášky *A Global Perspective on the European City* predurčoval tému na otázky a vnímanie európskych miest, no P. Clark v kontexte komparácie častokrát poukazoval na mestá v Ázii, Afrike, Japonsku a Blízkom východe. Na začiatku prednášky poukázal na fakt, že urbánne dejiny je nutné vnímať v súvislostiach interdisciplinarity (archeológia, história, ekológia, etnografia a i.), dlhodobej perspektívy (vzorca) a komparácie. Taktiež načrtol základné problémy urbánnych dejín, ktoré videl v absencii globálnej siete výskumníkov, problému ukotvenia urbánnych dejín ako takých a oslabenie záujmu v 70-tych rokoch 20. storočia. P. Clark ďalej predstavil základné trendy vývoja: prvá vlna približne 100 r. po Kr.; druhá na konci 13. storočia (v Číne existujú už v tomto období tzv. „mega cities“); 16. – 17. storočie známe dynamickým vývojom v Japonsku; 18. storočie prinieslo z globálneho pohľadu divergenciu „západ“ a „východ“ a v 20. storočí prichádza „druhá“ veľká divergencia. V nasledujúce časti svojej prednášky sa P. Clark venoval mestskej administratíve a mestskej zeleni (výrazné zaostávanie v 80-tych rokoch 20. storočia a súčasná snaha o nápravu). Záverom prof. Clark naznačil, že hoci sa vývoj mohol zdať v mnohých oblastiach diametrálne odlišný, nachádzame množstvo spoločných prvkov práve z globálnej perspektívy.

Mgr. Maroš Melichárek, PhD.
KH FF UPJŠ

15. ZJAZD SLOVENSKEJ HISTORICKEJ SPOLOČNOSTI PRI SLOVENSKEJ AKADÉMII VIED
[15TH ASSEMBLY OF SLOVAK HISTORICAL SOCIETY AT SLOVAK ACADEMY OF SCIENCES]
SKALICA 11. – 13. MÁJ 2016

V dňoch 11. – 13. mája 2016 sa v priestoroch Domu kultúry v Skalici uskutočnil 15. zjazd Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV (ďalej SHS pri SAV). Zjazd mal pevne stanovený program, ktorý pozostával z valných zhromaždení a vedeckej konferencie. Otvorenie sa uskutočnilo dňa 11. mája v popoludňajších hodinách. Zároveň boli odovzdané ceny SHS a prednesené správy o činnosti a hospodárení SHS, jej odborných a regionálnych sekcií a Slovenského národného komitétu historikov (ďalej SNKH). Súčasne s týmto programom prebiehala vo vedľajšej miestnosti výstava materiálov a publikácií historických pracovísk a vydavateľstiev. Po skončení oficiálneho programu mali účastníci zjazdu možnosť zúčastniť sa prehliadky Jurkovičovho domu a ďalších pamätihodností Skalice. Dôležitým záverom prvého dňa bolo prijatie Výzvy účastníkov 15. zjazdu SHS pri SAV, ktorou reagovali na postavenie humanitných a spoločenských vied v súčasnej spoločnosti. Prostredníctvom predloženého dokumentu

1 Peter Alan Clark (narodený v r. 1944) je britský historik. Od roku 2000 pôsobí ako profesor európskych urbánnych dejín na University of Helsinki. Je autorom prác ako napr.: *European cities and towns: 400 – 2000*. (2009); *The Cambridge urban history of Britain*. (2000); and editor of *Small towns in early modern Europe*. (2002); *The European City and Green Space* : London, Stockholm, Helsinki and St. Petersburg, 1850 – 2000 (2006); *Oxford Handbook of Cities in World History* (2013). Pozri bližšie: <http://www.helsinki.fi/generalhistory/staff/clark.html>.

účastníci zjazdu apelovali na Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a na predstaviteľov vysokých škôl, SAV a APVV, aby odstránili diskrimináciu humanitných a spoločenských vied v procese akreditácie a financovania. Zároveň požadovali upraviť dotáciu vyučovacích hodín a vyučovacích plánov pre humanitné a spoločenské vedy v rozsahu dvoch hodín dejepisu týždenne. Za nevyhnutné pokladali tiež zaradenie dejepisu a humanitných vied do vyučovacieho procesu na všetkých školách univerzitného typu v SR a prehodnotenie systému schvaľovania a vydávania učebníc pre zabezpečenie ich odbornej a didaktickej kvality.

Centrálnym programom zjazdu bola vedecká konferencia s názvom *História, historiografia a etika*, ktorá prebiehala počas druhého dňa. Otvoril ju prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., ktorý privítal prítomných kolegov a uviedol príhovor Enikő Csukovits – predsedníčky Slovensko-maďarskej komisie historikov a generálnej tajomníčky Maďarskej historickej spoločnosti (ďalej MHS). Vo svojom prejave predstavila tri aktuality z pôsobenia MHS: profil na facebooku, prostredníctvom ktorého informujú aj o udalostiach súvisiacich so slovenskou historickou obcou; trojdňový letný tábor v auguste zameraný na tému Historická biografie; blížiac sa 150. výročie založenia MHS (založená v roku 1867). V súvislosti s tým bola vyhlásená súťaž, do ktorej sa môže zapojiť aj slovenská verejnosť. Príspevky o počiatkoch regionálneho bádania je možné zasielať v slovenskom jazyku. Po úvodných príhovoroch nasledovali ohlásené prednášky.

Prvý príspevok s názvom *Veda, historiografia a etika* predniesol PhDr. Dušan Kováč, DrSc. Upozornil v ňom na stále pretrvávajúci a veľmi aktuálny problém vo vzťahu veda – etika. Túto problematiku je možné vnímať z dvoch aspektov: z pohľadu subjektívnej individuálnej morálky jednotlivca a ako gnozeologicko-metodologický problém. Dôležitou súčasťou vedy je v tomto prípade aj poznanie a morálka. Ako autor uviedol: „Veda nemá morálku, morálku ale musí mať vedec, teda poznávajúci subjekt. Od vedca sa vyžaduje, aby bol zodpovedný, intelektuálne čestný.“ Na príklade vybraných osobností následne poukázal na chápanie morálky a historického poznania v 19. a 20. storočí. Zároveň upriamil pozornosť na ďalšie aspekty súvisiace s etikou vedeckého výskumu, konkrétne omyl, falšovanie a manipulovanie výsledkov, nekalé získavanie financií, konkurenčný boj, scientometria a problém sprístupnenia vedeckých výsledkov. Za negatívny zásah do historiografie považuje aj presadzovanie ideológie a využívanie zastaranej metodológie.

Ako druhý vystúpil s prednáškou *Konstruktivistické chápanie histórie a jeho etické aspekty* doc. PhDr. Juraj Šuch, PhD. Poukázal na rozdiely medzi tradičným a konštruktivistickým chápaním histórie. V prvom prípade historický text predstavuje model minulosti. Zároveň sa tu vyžaduje profesionálny prístup historika, ktorý má byť nestranný a objektívny. Na druhej strane stojí skreslený, konštruovaný obraz o minulosti a postavenie histórie v spoločnosti je problematické. Je tu však náklonnosť k morálnym/etickým hodnotám. K predstaviteľom konštruktivistického chápania patria Hayden White (trópistická koncepcia), Frank Ankersmit (naratívna interpretácia a historická reprezentácia) a Jouni Matti Kuukkanen (nereprezentalistické chápanie histórie). Historický text v tomto chápaní predstavuje historiografickú tézu, ktorá je podporovaná určitou argumentáciou.

V príspevku *Historický prameň a etika (na stole, pod stolom a kdesi inde ...)* prirovnal prof. PhDr. Roman Holec, CSc. vzťah historika k prameňu – pohľadu cez okno: „(...) vidíme len to, čo vidieť chceme (...)“. Na konkrétnych príkladoch zároveň upozornil na skutočnosť, že dnes je pre historika prameňom skúmania všetko. Potrebná je však v prvom rade definícia problému, čo je v súčasnosti veľmi zložitou otázkou, ako v prípade turecko-arménskej genocídy – udalostí počas prvej svetovej vojny. Zároveň kritizoval súčasný trend vydávania edícií prameňov, ktoré v skutočnosti „(...) nie sú edície prameňov, len náhodne pohádzané pramene bez kontextu“. Cieľom takýchto prác je umelé zvyšovanie počtu strán. Ako príklad takejto činnosti uviedol publikáciu *Antológia časopiseckých a novinových článkov Andreja Hlinku* (zost. P. Olexák – A. Safanovičová; Matica slovenská, 2013). Taktiež priblížil rôzne problémy citovania, napr. vykrádanie.

Druhý blok prednášok otvorila PhDr. Tünde Lengyelová, CSc. V problematike *Publicistika, medializácia histórie a etika* predstavila subjektívny pohľad na vzťah publicistiky a historikov. Vychádzala prevažne z vlastných skúseností, no upozornila na fakt, že existujú aj výnimky. V príspevku analyzovala verbálne plagiátorstvo a ako fungujú reportáže o dejinných udalostiach. Jedným z problémov je to, že publicisti často necitujú texty autorov, proti čomu je ťažké brániť sa. Od roku 1990 síce existuje *Etický kódex novinára na Slovensku* (v roku 2011 premenovaný na *Etický kódex slovenského syndikátu novinárov*), nie je však povinný pre všetkých. To platí najmä pre žurnalistov „na voľnej nohe“. Rovina

etiky tak existuje len v rovine osobnostného rozvoja novinára – „*novinár preberá zodpovednosť za všetko, čo uverejní*“. V závere príspevku autorka konštatovala, že nepozná východisko z tejto situácie, ale apelovala na jeho nájdanie a zlepšenie situácie.

V úvode prednášky *Naratív multietnického Uhorska a problémy metodologického nacionalizmu* konštatoval Dr. habil. László Szarka, CSc. že „*slovensko-maďarské historické vzťahy sú také dobré ako ešte nikdy (...)*“, no obáva sa, že sa to zmení výmenou generácie. Následne sa zaoberal otázkami národného naratívu, metodologického nacionalizmu a transnacionálnych dejín. Skonštatoval, že uhorský kód v národných naratívoch je spoločným kódom medzi historikmi rôznych národností, napr. rumunskými, srbskými, slovenskými, maďarskými. Rizikom dejinných naratívov je metodologický nacionalizmus, ktorého sporným bodom sú národné štáty a historická politika vedúcich politikov. Objavuje sa tu výzva ako narábať s verejnou politikou a etické otázky sa vyskytujú až dodatočne. Zamýšľal sa nad otázkou, či je vôbec potrebná koncepcia tzv. spoločných dejín, keď sa žiadny štát okrem Maďarska nehlási k dedičstvu Uhorska. Upozornil na možnosť napísať transnacionálne dejiny Slovenka, Maďarska alebo Uhorska, ako v prípade rumunských a maďarských historikov, ktorí diskutujú o vytvorení transnacionálnych dejín Sedmohradska. V takom prípade by vznikla reinterpretácia dejín Uhorska, nie ako štátu Maďarov, ale ako štátu rôznych národností.

Otázkou interpretácie národných dejín a komunikáciou historikov s laickou verejnosťou sa zaoberal Mgr. László Vörös, PhD. v príspevku *Sociálna funkcia historického poznania a vedecké písanie dejín v 21. storočí. Problém morálnej rozpoltenosti moderného historika*. Poukázal na zmenu, akou prešla historická spisba od 19. storočia do súčasnosti, čo malo za následok aj zmenu funkcie historika a jeho vyprofilovanie sa smerom k verejnosti. Kým v predchádzajúcom období historici písali prevažne pre strednú vzdelanú vrstvu, od druhej polovice 20. storočia dochádza k zmene. Vzniká viacero skupín historiografie. Časť historikov píše len pre odbornú verejnosť, ďalšia skupina sa angažuje smerom k ľuďom. Tu vyvstáva otázka, čo všetko sa má považovať za historickú spisbu a aký účel má plniť. Tieto skutočnosti priblížil autor na príklade spracovania národných dejín.

Etikou bádateľa vo vzťahu k minulosti a súčasnosti sa zaoberala prednáška, ktorú pripravil prof. PhDr. Peter Švorc, CSc. Etiku historikovej práce dával do súvislosti s otázkou o zmysle dejín a smerovania ľudskej spoločnosti a rovnako so zmyslom práce historika. Autor sa zamýšľal nad úlohou historika od antiky po súčasnosť a na vnímanie dejín v spoločnosti. Za základný prvok spracovania minulosti pokladá objektivitu jej zapisovateľa. Otázne však je, „*(...) ako sa vyrovnáť s poznaním minulosti a jej pravdivou a objektívnou interpretáciou v súlade s požiadavkami spoločnosti*“. V závere referátu skonštatoval, že takáto požiadavka písania dejín podľa toho, čo spoločnosť potrebuje alebo čo jej vyhovuje, je neetická a iracionálna.

Iný pohľad na otázku etiky v historickej spisbe priniesla RNDr. Martina Orosová, PhD. v téme *Ochrana osobných údajov podľa zákona o archívoch a registratúrach – problém prístupu k informáciám pri výskume*. Zadefinovala základné termíny súvisiace s danou problematikou a analyzovala najdôležitejšie právne normy ovplyvňujúce prácu historika v archívoch. Od roku 2013 platí na Slovensku *Zákon o ochrane osobných údajov č. 122/2013 Z. z.* Pod osobnými údajmi sa chápu údaje, pomocou ktorých je možné identifikovať konkrétnu fyzickú osobu a zároveň súbor znakov, ktoré tvoria takúto osobu. Odo dňa 25. mája 2016 nadobudlo platnosť *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov*. Táto legislatíva sa vzťahuje na využívanie osobných údajov pri vedeckom aj genealogickom výskume, pričom sa vyžaduje zákonnosť, spravodlivosť, transparentnosť a dodržiavanie etických noriem. V slovenských archívoch platí *Zákon o archívoch a registratúrach č. 395/2002 Z. z., v neskoršom znení č. 266/2015 Z. z.* Táto úprava umožňuje prístup k dokumentom až po uplynutí 90 rokov od vzniku záznamu, alebo so súhlasom dotknutej osoby, prípadne jej blízkych. To v praxi znamená obmedzený prístup k dokumentom, ktoré vznikli po roku 1926. Rozlišuje sa prístup pre dotknutú osobu, oprávnenú osobu alebo tretiu osobu (tu patria historici). Uvedené nariadenia sa vzťahujú aj na digitalizáciu archívnych materiálov, čo má za následok zaciernenie osobných údajov.

V legislatívnej rovine sa niesol aj príspevok, ktorý predniesli Mgr. Juraj Benko, PhD. a Mgr. Elena Gogoláková – *Problém plagiátorstva v kontexte súčasného zákona o autorskom práve*. Prednáška bola rozdelená do dvoch častí. V prvej Juraj Benko predstavil, aké sú možnosti riešenia plagiátorstva zo strany dotknutých osôb. Na diagrame zobrazil výsledky výskumu, v ktorom sa vybraných osôb pýtali, či sa už stretli s plagiátorstvom, či ich niekto nekorrektne citoval alebo preberal ich texty. Výsledok

preukázal, že až 62,2 % opýtaných mali takúto skúsenosť. Následne v hypotetickej rovine priblížil, ako postupovať v prípade, že sa niekomu stala takáto ujma. V ďalšej časti referátu Elena Gogoláková vysvetlila pojem plagiátorstvo a rozobrala autorský zákon. Pod plagiátorstvom sa rozumie nerešpektovanie autorstva k dielu, používanie diela bez súhlasu autora alebo neoprávnené nakladanie s dielom. Slovenský právny poriadok však pojem plagiát – plagiátorstvo nepozná. Na Slovensku platí *Autorský zákon č. 185/2015 Z. z.* Pod autorským dielom sa chápe dielo z oblasti vedy, ktoré je jedinečným výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora. Existuje viacero možností ochrany autorských práv: autorskoprávna (podľa autorského zákona); priestupková (podľa zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch); trestnoprávna (podľa trestného zákona). V závere predstavila prednášajúca reálny príklad o neúspešnej žalobe.

Predposledný blok konferencie otvoril prof. dr. hab. Andrzej Chwalba, ktorý predniesol problematiku s názvom *Historik w przestrzeni publicznej. Kiedyś a dzisiaj. (Historik vo verejnom priestore. Kedysi a dnes)*. Predstavil tu nové perspektívy práce historika a poukázal na rozdiely v jeho činnosti do roku 1989 a v období nasledujúcim po ňom. Skonštatoval, že každým rokom narastajú pre historikov nové výzvy. Zároveň upriamil pozornosť na rôznosť vnímania a úloh historika vo verejnom priestore.

Nasledujúce dva príspevky sa zaoberali štúdiom histórie na vysokých školách. V referáte *Otázky nad vysokoškolským štúdiom dejín* upozornil prof. PhDr. Dušan Škvarna, PhD. na krízu celého školstva na Slovensku. Zároveň analyzoval problémy súčasného vysokého školstva vo vzťahu k štúdiu histórie. Vyčlenil tu niekoľko skupín, v ktorých načrtol najdôležitejšie z nich:

1. História je možné študovať na desiatich pracoviskách na Slovensku. Z nich iba dve majú tradíciu dlhšiu ako 50 rokov. Aj napriek početnosti týchto pracovísk chýba ich odborná profilácia, ani na jednej sa nesformovala osobitá historická škola.
2. Po roku 1989 vzniká veľký počet univerzitných pracovísk, ktoré sú však málopočetné. To spôsobuje problémy medzi pracoviskami, slabú komunikáciu, nepravosť a konkurenčný boj. Je tiež otázne, nakoľko málopočetné katedry dokážu zabezpečiť plynulý chod a kvalitu výučby.
3. Systém tzv. kamenných pracovísk – udržiava sa stály počet zamestnancov a ich dlhodobá zamestnanosť.
4. Nízky počet postdoktorandov – na Slovensku je toto štúdium skôr výnimočné a tak veľa talentovaných ľudí odchádza do zahraničia.
5. Doktorandské štúdium – rozdielna úroveň doktorandov medzi inštitúciami, aj v rámci jedného školiaceho pracoviska. Potreba stanoviť jednotnú dĺžku štúdia na štyri roky. Problematická je tiež skladba odborových komisií pri skúškach a nízke uplatnenie doktorandov po skončení štúdia.
6. Kritéria hodnotenia vysokých škôl – akreditácia, evalvácia, publikačná činnosť.
7. Nezáujem o kvalitu vzdelávania a o to, akí absolventi vychádzajú zo škôl. Vo vyučovaní dominuje tradičný popisný, faktografický, pozitivistický prístup. Nedostatočne sa podporuje kritické a slobodné myslenie jednotlivcov.
8. Príprava budúcich učiteľov – nerealizujú sa prijímacie konania, vyučuje sa zastaranými metódami, nerozlišuje sa medzi výučbou učiteľa pre základné a pre stredné školy...

V problematike školstva pokračovala Mgr. Marina Závacká, PhD. témou *Diplom z histórie je zárukou... čoho a pre koho?* Referát poukázal na problém súvisiaci s uplatnením absolventov po skončení vysokoškolského štúdia. Ten vo veľkej miere závisí aj od kvality prijatého vzdelania. Študent by sa mal v prvom rade preukazovať svojimi znalosťami a nie diplomom, ktorý je iba dokumentom potrebným navonok. Práve úroveň dosiahnutého vzdelania je v súčasnosti veľkým problémom, a preto „nepoužitelnosť absolventov je zrkadlom inštitúcie, vyučujúcich (...)“. Za najväčšie nedostatky súčasného štúdia pokladá autorka študovanie odborov krížom cez odbory, nízku internacionalizáciu, plagiátorstvo a falošné dizertačné práce. V závere predstavila antiplagiátorský aktivizmus a zobrazila graf zosieťovaných inštitúcií v Rusku, ktoré si navzájom oponujú a posudzujú práce.

Posledný blok prednášok sa zaoberal hodnotiacimi procesmi v historickej vede. Prvý príspevok s názvom *Scientometria naša slovenská – výhry a prehry v oblasti historických vied*, prezentoval doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD. V úvode upresnil pojem scientometria – analyzuje kvantitatívne aspekty vytvárania, šírenia a využívania vedeckých informácií s cieľom pochopiť mechanizmus fungovania výskumu a následne umožniť efektívne manažovanie vedy. Následne rozobral tri okruhy, v ktorých sa táto metóda využíva, konkrétne evidencie publikačnej činnosti, komplexná akreditácia, podmienky habilitačného a inauguračného konania. Ako najväčší problém vníma to, že všetky tri okruhy sa hodnotia

podľa zdroja, kde boli publikované a nie podľa toho, čo bolo vypublikované. Zároveň predstavil tabuľku pre zaradenie publikácií a pre získanie dotácií podľa typu publikácií.

V referáte *Hodnocení vědy a výzkumu v oboru Historie v České republice v letech 2013 – 2016* priblížil prof. PhDr. Petr Vorel, CSc. systém inštitucionálneho hodnotenia výskumných organizácií v Českej republike. Do roku 2012 existoval v Čechách systém ako na Slovensku. Od roku 2013 sa využíva Malkova metodika, založená na troch pilierov, udeľujú sa aj záporné body a výsledok musí byť verejne dostupný v Národnej knižnici. Hodnotiacia komisia je menovaná univerzitami. Výhodou tohto systému je spätná kontrola a odborová špecifikácia. Nevýhodou je veľký počet vykazovaných výsledkov a nové formy nekorektných postupov. O súťaživosti vo vedeckom výskume rozprával PhDr. Viliam Čičaj, CSc. v prednáške *Historiografia v preprojektivizovanom svete*. Priblížil proces posudzovania projektov VEGA – stále sa meniace kritéria, posudzovanie nie je honorované a nevypracúvajú sa posudky, musia sa určiť vhodní a nevhodní oponenti. Konštatoval, že v roku 2016 bolo úspešných 128 projektov, z toho 33 zameraných na historickú vedu. Po vyhodnotení sa v slovenskej historickej obci vždy vyprofilujú dve skupiny – spokojní a nespokojní. Pochybnosti o hodnotení VEGA však nie sú objektívne a iba likvidujú slovenské dejiny.

V poslednom príspevku *Začnime u seba: kvalita verus kvantita, alebo kde sa stratili korektúry?* Mgr. Blanka Szeghyová, PhD. upriamila pozornosť na problémy historika v 21. storočí. Vyčlenila niekoľko skupín: odborné, metodologické, logické, tematické, interpretačné... Následne zobrazila výsledky ankety, ktorou skúmala ideál kvantifikácie publikačných výstupov. Oslovených respondentov sa pýtala na rôzne aspekty prípravy publikovaného textu, napr.: „*Koľko pozornosti venujete korektúram? Aký je štýl kontroly korektúr? Boli výhrady zohľadnené vo finálnom texte?*“. Výsledok poukázal na množstvo problémov, napr. iba 54 % opýtaných zapracuje výhrady do konečnej verzie práce. Po skončení každého bloku nasledovala diskusia, v ktorej mohli prítomní reagovať na prednesené referáty. Vo viacerých prípadoch prebiehala „živá“ polemika, ktorá bola dokonca kvôli obmedzenému času preložená na nasledujúci deň. Počas celej konferencie, rovnako ako v predchádzajúci deň, prebiehala výstava materiálov a publikácií. Vybrané tituly si bolo možné zakúpiť. Po skončení konferencie bola opätovná možnosť prehliadky pamätihodností Skalice, potom nasledovala slávnostná večera s kultúrnym programom. V rámci neho vystúpila miestna tanečná skupina propagujúca historický barokový tanec.

V posledný deň zjazdu sa pokračovalo vo valnom zhromaždení. Diskutovalo sa o správach z jednotlivých sekcií a komisií. Viacerí prítomní sa zhodli, že najväčším problémom komisií je financovanie. Pozitívny ohlas medzi prítomnými mal vznik Sekcie pre VŠ a odborovú didaktiku. Potom sa pristúpilo k voľbám. Najprv bolo odhlasovaním udelené absolutorium odchádzajúcemu Výboru SHS, SNKH a hospodárke, schválili sa nové sekcie a následne sa zvolil nový Výbor SHS a SNKH. Do výboru SHS boli zvolení: Rastislav Kožiak, Miroslav Michela, Gabriela Dudeková, Adam Hudek, Daniela Kodajová, Martin Pekár, Viliam Kratochvíl, Eva Kowalská, Peter Švorc, Michal Kšiňan, Štefan Šutaj. Novými členmi revíznej komisie sú: Henrieta Žažová, Miroslav Palárik, Peter Kralčák. Súčasťou SNKH sa stali: Rastislav Kožiak, Dušan Segeš, Martin Pekár, Tünde Lengyelová, Eva Kowalská, Miloslav Čaplovič, Peter Švorc, Peter Šoltés, Juraj Šedivý, Bohumila Ferenčuhová, Vladimír Rábik.

Potvrdení boli aj členovia predsedov odborných a regionálnych sekcií SHS - Odborné sekcie: Michal Bada – Sekcia pre dejiny miest; Miloslav Čaplovič – Sekcia pre vojenské dejiny; Diana Duchoňová – Sekcia pre dejiny dvorskej kultúry; Eva Frimmová – Sekcia pre dejiny knižnej kultúry; Miroslav Kamenický – Sekcia pre hospodárske a sociálne dejiny; Lubica Kázmerová – Sekcia pre novšie dejiny; Mária Kohútová – Sekcia pre cirkevné dejiny; Eva Kowalská – Sekcia pre dejiny 18. storočia; Michal Kšiňan – Sekcia pre všeobecné dejiny; Tünde Lengyelová – Sekcia pre rodové štúdie; Martin Pekár – Sekcia pre VŠ a odborovú didaktiku; Juraj Roháč – Sekcia archívnictva a pomocných vied historických. Regionálne sekcie: Katarína Beňová – Krúžok historikov SHS v Topoľčanoch; Patrik Kunec – Spolok banskobystričských historikov SHS; Jaroslav Nemeš – Spolok historikov v Ružomberku pri SHS; Miroslav Palárik – Nitriansky spolok historikov; Henrieta Žažová – Tyrnavia – Spolok trnavských historikov.

Mgr. Nikoleta Lattová
KH FF UPJŠ v Košiciach

KREATIVNÍ MĚSTO II. MĚSTA V INTERAKCÍCH
[THE CREATIVE CITY II. CITIES IN INTERACTIONS]
OSTRAVA 15. - 16. JÚN 2016

V dňoch 15. - 16. júna 2016 sa v priestoroch ostravského Impact Hubu uskutočnil v poradí siedmy ročník medzinárodnej doktorandskej konferencie s názvom *Kreativní město II. Města v interakcích*, ktorú usporiadala Katedra dějin umění a kulturního dědictví Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě. Organizátori ňou chceli nadviazať na úspešný minulý ročník¹ a poukázať tak na fakt, že zvolená téma poskytuje vhodnú platformu pre rozsiahlu interdisciplinárnu diskusiu. Jej primárnym cieľom bolo poukázať na ambivalentnú rolu mesta (t. j. mesta ovplyvňujúceho, ale aj ovplyvňovaného), na ktorého naplnení sa mali podieľať doktorandi takých odborov, akými sú napr. história, filozofia, antropológia, architektúra, sociológia, etnológia a pod.

Počas dvoch konferenčných dní odznelo spolu tridsaťdeň príspevkov. Prvý deň konferencie bol tematicky rozdelený do štyroch blokov, v ktorých vystúpilo devätnásť účastníkov. Na konci každého bloku bol vyčlenený čas na diskusiu. Podujatie so svojim príhovorom otvorila o 10:05 vedúca Katedry dějin umění a kulturního dědictví FF OU PhDr. Daniela Rywíková, Ph.D., ktorá privítala všetkých účastníkov a vyjadrila radosť zo záujmu doktorandov o výskum zameriavajúci sa na problematiku mesta. Zároveň poďakovala Impact Hubu za poskytnutie priestorov, ktorých industriálny nádych dodal podujatiu príjemnú a uvoľnenú atmosféru.

Prvý blok s názvom *Město v myslí* otvorila úvodným slovom jeho moderátorka doc. PhDr. Andrea Pokludová, Ph.D. Následne svoj príspevok, korešpondujúci zároveň s názvom bloku, *Město v mysli* predniesol Marek Vanžura (Masarykova univerzita, Brno). Uviedol príklady, ako môžu jednotlivé mestá vyvolávať v ľuďoch rôzne emócie a zároveň sa prostredníctvom filozofického exkurzu snažil nájsť odpoved na otázku, či môžu mestá ovplyvňovať aj rozumové a kognitívne funkcie človeka. Na základe teórie rozšírenej mysle, ktorú vypracoval britský filozof Andy Clark argumentoval, že spôsob nášho rozumového uvažovania s najväčšou pravdepodobnosťou súvisí s tým, v akom meste sa najčastejšie pohybujeme. Týmto spôsobom sa podľa autora stávajú mestá súčasťou nášho myslenia. Soňa Martinovská (Jihočeská univerzita, České Budějovice) vo svojom príspevku *Úloha městského prostoru v životě člověka : František Kříž a jeho vztah k městu Plzni* priblížila osud mestského úradníka Plzne Františka Kříža, ktorý napriek tomu, že patrí k menej známym osobnostiam mesta, má kľúčový podiel na sformovaní jeho dnešnej podoby. Autorka v prevažnej miere pracovala s Křížovými pamäťami popisujúcimi jeho spomienky na chod mesta, ako aj vtedajšiu spoločenskú situáciu, v ktorej sa pokúsil zachytiť miestne zvyky a formy sociálnych interakcií. Cieľom príspevku bolo poodhaliť, akým spôsobom Kříž vo svojich pamätiach reflektoval svoj pohľad na mesto a jeho premeny. Prvý blok uzavrel Mateusz Maleszka (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Poľsko) s príspevkom *The City in the Chamberlain's Works (1855 – 1927)*. Nemecký spisovateľ britského pôvodu bol známym propagátorom nacionalistických, rasových a antisemitských myšlienok. K mestám prechovával neskrývanú nechuť a považoval ich za kaz na povrchu zeme. Príspevok sa zaoberal rozdielom medzi mestom a dedinou v chápaní Houstona Stewarta Chamberlaina a okrem názorov tohto spisovateľa predstavil aj zdroje, z ktorých čerpal inšpiráciu.

Po krátkej prestávke nasledoval druhý blok príspevkov s názvom *Město (ne)kreativní*, moderovaná PhDr. Danielou Rywíkovou, Ph.D. Ako prvý vystúpil Tomasz Jurek (Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu, Poľsko), ktorý sa v príspevku *Managing brands in the city: Placemaking* snažil objasniť jeden pojem kreatívne mesto ako aj fenomén vizuálnej komunikácie v meste. Aby mesto mohlo byť kreatívne, musí mať podľa neho niekoľko kľúčových charakteristík, akými sú napr. nekonvenčnosť, tolerancia, otvorenosť a pod. Tvoria ho kreatívni ľudia rôznych profesií – dizajnéri, hudobníci, vedci, či inžinieri, ktorí v ňom okolo seba budujú komunity. Kreatívne mesto je tak podľa autora miestom pre aktívnych ľudí vytvárajúcich nový obsah a nové významy. Verejný priestor miest ovládajú obrazy, ktoré sú nositeľmi určitého obsahu, následkom čoho sú mestá „zaplavené“ enormným množstvom reklám. Tento stav paradoxne u drvivej väčšiny ľudí spôsobuje vizuálnu negramotnosť. Autor nakoniec na príklade fotografií obchodov ukázal, že aj reklama môže vyzeráť jednoducho a vkusne. Kreatívnemu mestu v ťažkých podmienkach rozvojových krajín sa vo svojom príspevku *Khartoum, an illusion of*

1 *Kreativní město* (2015).

a *creative city* venovala Azza Mustafa Babikir Ahmed (Bayreuth International Graduate School for African Studies, Bayeruth, Nemecko). Na príklade Chartúmu, hlavného mesta Sudánu, priblížila plán tamojšej vlády, ktorý predpokladá odstránenie problémov brzdiacich rozvoj mesta. Cieľom príspevku bolo ilustrovať dopad tohto plánu na panorámu mesta. Autorka upozornila na to, že tento plán pri svojej realizácii nepočíta s účasťou miestnych komunít žijúcich v Chartúme a jeho vízia ako kreatívneho mesta je podľa nej skôr politickou akciou, na ktorej so svojimi záujmami a víziami participuje viaceró jednotlivcov. Záver optimisticky konštatuje, že kreatívne mesto môže existovať kdekoľvek (aj v takej chudobnej krajine akou je Sudán), pretože kreativita vzniká v rôznych podmienkach. Alžběta Bílková (Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava) sa v príspevku *Bezbariérové užívání veřejného prostoru* zaoberala veľmi aktuálnou problematikou verejného priestoru s dôrazom na jeho bezbariérovosť. Verejný priestor je neoddeliteľnou súčasťou urbanizovaného územia, na ktorom sa ľudia môžu voľne schádzať a spoločne tráviť čas. Týmto spôsobom plní socializačnú úlohu, uvádza tendenciu rozvoja okolia a je jednou z možností tvorby občianskej identity a začlenenia sa do spoločnosti. Obmedzenie prístupu k verejnému priestoru je tak podľa autorky obmedzením práv znevýhodnenej skupiny občanov, preto je dôležitá jeho otvorenosť čo najširšiemu spektru užívateľov. Ako posledná v druhom bloku vystúpila Barbara Žmunda (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Poľsko) s príspevkom *Post-polis – postmoderné mesto*, v ktorom prezentovala niektoré zásadné problémy s moderným vnímaním mesta. Pod vplyvom postmodernizmu obrátila svoju pozornosť na skutočnosť, že súčasné mesto (v dôsledku mnohých technologických zmien) neposkytuje záruku bezpečnosti, no má svoj symbolický, psychologický a sociálny význam. Po diskusií, ktorá uzavrela tento blok, boli všetci účastníci konferencie pozvaní na slávnostný raut.

Úlohu moderátorky tretieho bloku s názvom *Město progresivní / město stagnující* zastala Mgr. Květa Jordánová. Prvým vystupujúcim bol Jiří Chmelenský (Masarykův ústav vyšších studií ČVUT, Praha), ktorý vo svojom príspevku s názvom *Královské město Kadaň svítí* predstavil proces elektrifikácie tohto mesta. Zameral sa na právny proces elektrifikácie začatý v období Rakúsko-Uhorska a priblížil československý elektrifikačný zákon prijatý v roku 1919. Následne sa sústredil na hmotné prejavy elektrifikácie, počiatky ktorých je nutné hľadať pri mlynoch. Tie boli činiteľmi tzv. „mlynárskej“ elektrifikácie. Autor miestami technicky vyčerpávajúco popísal vznik a fungovanie dvoch malých vodných elektrární v Želíne a Lomaziciach, dieselovú elektráreň v Kadani a vybudovanie príslušnej distribučnej siete. Dvojica autorov Vojtěch Kessler (Historický ústav AV ČR, Praha) a Josef Šrámek (Muzeum východních Čech, Hradec Králové) si pripravili príspevok *Život v pevnosti a s pevností*. Keďže sa Šrámek zo zdravotných dôvodov nemohol konferencie zúčastniť, príspevok predniesol jeho kolega Kessler. Na príklade Hradca Králové ako mesta pevnostného typu ukázal, že zatiaľ čo politicko-spoločenská transformácia v šesťdesiatych rokoch 19. storočia priniesla vo väčšine českých miest hospodársku, kultúrnu a spoločenskú metamorfózu, zložitejšia situácia figurovala v pevnostných mestách, ktoré sa počas vyhlásenia výnimočného stavu museli doslova izolovať od svojho okolia. V príspevku sa autori zamerali na každodenný život obyvateľov Hradca Králové v časoch výnimočného stavu, v tomto prípade počas prusko-rakúskej vojny. S architektonicky ladeným príspevkom *Rašínova vila v Liběchově jako ukázka modernizace malého města*, pojednávajúcom o komplexe budov postavených v štýle art deco, vystúpila Helena Chalupová (Univerzita Karlova, Praha). Autorka v úvode predstavila dnes pomerne zabudnutú osobu Jaromíra Rašína, ktorý bol v období prvej Československej republiky známou osobnosťou československého poisťovníctva a okrem iného sa veľmi aktívne realizoval v oblasti kultúry. V dvadsiatych rokoch kúpil na okraji Liběchova sedliacku usadlosť, na ktorej pozemku nechal postaviť komplex budov v štýle art deco, tej dobe známy ako „Rašínov zámok“. Tvorili ho objekty ako kaplnka, stajne, jazdiareň, byty pre personál či 26 metrov dlhý a 8 metrov vysoký včelín, ktorý dokázal pojať až 10 miliónov včiel a jeho súčasťou boli aj dve moderne zariadené laboratória. Príspevok bol zároveň zasadený do kontextu meniacich sa politických štruktúr v tridsiatych rokoch 20. storočia. Na poli architektúry ostala aj Klára Židková (Masarykova univerzita, Brno) s príspevkom *Změna nebo konzervace. Fetiš nebo pieta: tři příklady z brněnské architektury a urbanismu*, v ktorom sa zamerala na problém pamiatkovej starostlivosti. V úvode priblížila jej vývoj, ktorým chcela naznačiť, že nejde o ľahko interpretovateľný fenomén, čo následne demonštrovala na histórii troch vybraných brnienských stavieb. Prvým príkladom bola jedna z najstarších stavieb v Brne – Kráľovská kaplnka, ktorá sa v roku 1908 stala obeťou prebiehajúcej tzv. „Veľkej asanácie“. Druhý príklad sa týkal rekonštrukcie brnienských funkcionalistických stavieb, ktorých starostlivosť a údržba je veľmi komplikovaná. Ako uviedla autorka, mnoho takýchto

stavieb buď chátra alebo prešli neadekvátnymi úpravami. Posledným príkladom bola aktuálna kauza okolo projektu Kreatívneho centra Brno, ktoré má vzniknúť z pôvodnej väznice. V tomto prípade by jej vyhlásenie za kultúrnu pamiatku mohlo problematizovať jej obnovu a zapríčiniť tak jej ďalšie chátranie. Podľa Židkovej nie je možné nájsť jedno všeobecné riešenie všetkých architektonických a urbanistických dilem, riešenie vidí v otvorenej diskusii z radov odborníkov, zástupcov samosprávy a verejnosti. Vplyvom industrializácie na život a rozvoj malého mesta sa vo svojom príspevku *Náchod – súčasné dedičtví industrializácie* zaoberal Vlastislav Tokoš (Univerzita Karlova, Praha). Mesto Náchod sa začalo industrializovať v 19. storočí vďaka masívnej textilnej výrobe, kedy bola postavená veľká mechanická tkáčovňa bavlny. Zásluhu na rozvoji mesta mali najmä firma Mautner & syn a rodina Bartoňovcov, ktorí okrem budovania a rozširovania svojich priemyselných komplexov zabezpečovali výstavbu moderných domov, rodinných sídel, škôl či rôznych zdravotníckych, sociálnych a kultúrnych zariadení. Autor v príspevku predstavil aj významných architektov, ktorí v meste pozdvihli nielen stavebný ruch, ale aj sociálne a kultúrne povedomie. Martin Dubiny (Slovenská technická univerzita, Bratislava) uzavrel tretí blok so svojím príspevkom *Ako vplyva industriálne dedičstvo na rozvoj mesta v kontexte bratislavského prístavu*. Prezentoval v ňom súhrn industriálneho dedičstva, ktoré ovplyvnilo rozvoj mesta v kontexte bratislavského prístavu v minulosti a v súčasnosti. Bratislavský prístav patril na prelome 19. a 20. storočia nielen k najväčším stredoeurópskym vnútrozemským prístavam, ale spolu s ďalšími priemyselnými podnikmi tvoril jedno z najväčších priemyselných centier v Strednej Európe. Postupným budovaním a rozširovaním prístavu v priebehu 20. storočia sa rozrastalo aj jeho priemyselné okolie. Autor v príspevku taktiež poukázal na to, ako sa v dôsledku prírastu veľkého množstva investícií na rozmach modernej výstavby zmenila priemyselná tvár Bratislavy po roku 1993, kedy sa priemyselné areály, v minulosti vyskytujúce sa na okraji mesta, zrazu ocitli v jeho lukratívnom strede.

Posledný blok prvého konferenčného dňa s názvom *Mesto v udalostech* moderoval Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D. a ako prvý vystúpil Pavel Březinský (Ostravská univerzita, Ostrava), ktorý vo svojom príspevku *Pozice Církve československé v Ostravě za první republiky* priblížil zmeny v náboženskom živote obyvateľov novovzniknutého štátu po rozpade habsburskej monarchie. V kontexte náboženského vývoja na severnej Morave a v Sliezskeu ozrejmil okolnosti vzniku a úlohu Cirkvi československej v Ostrave v rokoch 1918 – 1938 a na príklade udalostí v obci Svinov demonštroval problémy, ktoré nastali medzi veriacimi československej a rímskokatolíckej cirkvi v dôsledku využívania chrámov. Priebeh záverečnej fázy druhej svetovej vojny v obci Studená sa v príspevku s názvom *Kdo je vinen? Myšlení a jednání obyvatel v městysu Studená během posledních týdnů druhé světové války* venoval Petr Bartušek (Jihočeská univerzita, České Budějovice). Pomocou obecnej kroniky a využitím metódy oral history skúmal vnímanie nemeckej okupácie a postoj obyvateľov obce voči nemeckému obyvateľstvu. V prvej časti príspevku analyzoval dôvody nenávisťi voči Nemcom, následne opísal správanie sa nemeckých vojakov k obyvateľom Studenej počas okupácie a v závere uviedol príklady českonemeckých interakcií v obci pred koncom druhej svetovej vojny. Stanisław Tokarz (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Poľsko) vystúpil s príspevkom *Cieszyn and Cieszyn Silesia as the city and the region of borderland in 20th century*, v ktorom sa zameral na vzťahy medzi Českom a Poľskom na tomto území. Predstavil špecifickosť tohto regiónu formovanú predovšetkým charakteristickou polohou mesta, etnicou zmesou a kultúrnou rozmanitosťou. Pokope tu žili Poliaci, Česi a Nemci, katolíci a protestanti, čo sa jednak nezaobišlo bez mnohých konfliktov ale na druhej strane aj iniciatív zameraných na vzájomnú spoluprácu. Práve tieto procesy boli predmetom autorovho príspevku. Procesu znovuosídlenia pohraničného územia po druhej svetovej vojne sa zo sociologického hľadiska venovala Eliška Lorenzová (Univerzita Karlova, Praha) v príspevku *Dosídlování pohraničí z historicko sociologické perspektivy: každodennost obyvatel na Děčínsku po druhé světové válce*. Príspevok bol výstupom autorkinho výskumu zameraného na osídlenie severočeského mesta Děčín, v ktorom podľa jej slov pracovala predovšetkým s biografickou metódou a s metódou oral history. Zamerala sa najmä na skúsenosť respondentov v kontexte sociálnej zmeny a spoločenskej štruktúry, pričom bol kladený dôraz na každodennosť a subjektívne vnímanie atmosféry v meste, kde dochádzalo k výmene obyvateľstva. Nasledoval príspevok z oblasti historickej demografie s názvom *Migrácia obyvateľstva a zmena administratívnych hraníc mesta Košice (2. polovica 20. storočia)*. Predniesla ho Marianna Bobková (Slovenská akadémia vied, Košice) a sústredila sa v ňom na problematiku migrácie v tomto meste v období, kedy bol zaznamenaný najrapídnejší vzrast jeho populácie (takmer štvornásobný). V tom čase boli Košice súčasťou totalitnej Československej socialistickej republiky, ktorej vládne rozhodnutia ovplyvňovali ekonomický

a spoločenský život obyvateľov. Typická pre toto obdobie bola intenzívna industrializácia majúca dopad na výstavbu infraštruktúry, sídlisk, či občianskej a technickej vybavenosti. Autorka príspevkom bližšie priblížila problematiku vzťahov a vzájomné ovplyvňovanie sa politického systému a spoločnosti ľudí. Štvrtý blok uzatvorila Klára Kohoutová (Slovenská akadémia vied, Košice) s príspevkom *Reflexe Košičanů na rok 1989: orálně historický výzkum*, ktorý sa venoval nežnej revolúcii. Autorka sa s použitím metódy oral history sústredila na získanie rôznych pohľadov narátorov na revolúciu, ktoré následne analyzovala a interpretovala. Prostredníctvom osobných spomienok Košičanov priblížila, ako sa po štvrtstoročí pozerajú na jednu z najvýznamnejších udalostí najnovších slovenských dejín. Po oficiálnom ukončení prvého konferenčného dňa bola pre všetkých účastníkov konferencie pripravená nočná prehliadka areálu Dolných Vítkovic.

Druhý konferenčný deň začal o 9:00 a pozostával z piatich blokov, v ktorých so svojimi príspevkami vystúpilo dvadsať účastníkov. Do moderátorského kresla prvého bloku s názvom *Město středověké a raně novověké* zasadla PhDr. Daniela Rywiková, Ph.D. Ako prvá vystúpila Michaela Kurinová (Prešovská univerzita v Prešove) s príspevkom *Delikty proti životu v Provincii XIII spišských miest v druhej polovici 16. storočia a prvej polovici 17. storočia*. Venovala sa v ňom fungovaniu súdu v Provincii XIII spišských miest, ktorého úlohou bolo riešenie väčších sporov a rôznych trestných záležitostí (napr. vraždy a zabitia). Hlavným pramenným materiálom, z ktorého autorka čerpala, boli protokoly ústrednej správy provincie, pričom sa zamerala predovšetkým na rôzne typy vrážd a s nimi spojených vynesených rozsudkov. Najväčšie zastúpenie mali vraždy v náhlom rozrušení mysle, pretože v sledovanom období a regiónie bol ich výskyt v sledovanej skupine deliktov najčastejší. Zobrazeniu portrétov mešťanov v chorálnych rukopisoch sa venovala Ema Součková (Univerzita Karlova, Praha) v príspevku s názvom *Portrétní zobrazení městských elit v graduálech 16. století*. Cieľom príspevku bolo predstaviť niektoré formy portrétneho zobrazenia objavujúcich sa v graduáloch, ktoré patria do špecifickej oblasti výtvarného umenia.² Ako ukázala autorka, najčastejšie sa zobrazovali celé postavy kľachiach donátorov, polopostavy, ale výnimkou neboli ani skupinové portréty. Graduály sú cenným prameňom o dobe, v ktorej vznikli, pretože ich analytický rozbor nám jednak môže pomôcť ilustrovať vtedajší život v menších mestách či v dedinách a tiež predstavujú špecifický prejav sebareprezentácie mestských elit v súdobej kultúre. Nasledoval príspevok Karola Ossowskioho (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Poľsko) s názvom *Merchant guilds in English towns in the late Middle Ages. Members, laws and responsibilities*, ktorého hlavným cieľom bolo opísať činnosť cechových obchodníkov v anglických mestách v období neskorého stredoveku. Činnosť jednotlivých cechov mala výrazný vplyv na rozvoj a fungovanie mesta, v ktorom pôsobili a nebolo nezvyčajné, ak niektorí členovia cechu zastávali vo verejnej správe dôležité funkcie. Napriek tomu, že boli cechy činné vo viac ako sto anglických mestách, mnoho z ich stanov bolo stratených. Autor sa na základe cechových dokumentov a ďalších zdrojov obchodného charakteru pokúsil opísať fungovanie cechov, načrtnúť ich vzťah s kráľmi, s inými cechmi či s obyčajnými ľuďmi a v neposlednom rade priblížiť, ako ovplyvňovali život v stredovekých mestách. Prvý blok uzavrel Lukáš Tkáč (Katolícka univerzita v Ružomberku) s príspevkom *Postavenie mestečiek v majetkovej štruktúre Oravy v 14. – 16. storočí*. Autor v úvode poznamenal, že v slovenskej historickej obci doposiaľ absentuje práca, ktorá by sa venovala skúmaniu majetkových pomerov na úrovni regiónov v dlhšom časovom horizonte a túto medzeru by chcel aspoň čiastočne zaplniť svojou dizertačnou prácou. Výsledky čiastkového výskumu prezentoval v tomto príspevku, pričom poukázal na to, ako sa v priebehu sledovaného obdobia menil počet a percentuálne zastúpenie mestečiek vo vlastníctve a držbe jednotlivých kategórií vlastníkov a držiteľov majetkov³ na Orave.

Po krátkej prestávke na kávu tentokrát prebiehali paralelne dva bloky – *Město a identity* a *Město zobrazované*, z ktorých sme dali prednosť práve druhému zmienenenému. Pozíciu moderátora v ňom obsadil Mgr. Tomáš Koudela a ako prvá vystúpila Monika Spilková (Masarykova univerzita, Brno), ktorá sa v príspevku s názvom *Street photography – město jako kulisa fotografického dokumentu* venovala zásadnej oblasti živej fotografie – street photography, v českom a v slovenskom ekvivalente tiež známej pod nie príliš vkusným názvom „pouličná fotografia“. V prvej časti príspevku sa autorka zamerala

2 Graduály sú liturgické knihy so zborovými spevmi, ktorých súčasťou výzdoby boli portréty mešťanov – donátorov.

3 Kráľ, kráľovná, vyššia, stredná a nižšia šľachta.

jednak na objasnenie pojmu živá fotografia,⁴ následne vysvetlila rozdiel medzi jej dvoma odvetviami – dokumentom a reportážou a tiež priblížila historický exkurz vývoja živej fotografie. Určujúcim momentom pre rozvoj tohto druhu fotografie bolo uvedenie prvého kinofilmového prístroja značky Leica v roku 1925. V tridsiatych rokoch nastúpil na scénu najzásadnejší fotograf street photography, Henri-Cartier Bresson, ktorý sa okrem iného podieľal na založení slávnej agentúry Magnum Photos. Tá mala zásluhu na vzniku nadčasovej humanistickej fotografie, ktorá ovplyvnila fotografickú tvorbu (nielen) v Československu počas päťdesiatych a šesťdesiatych rokov 20. storočia. Pri tomto historickom ohliadnutí okrem iného predstavila autorka aj najvýraznejších českých dokumentaristov pôsobiacich v uliciach Prahy, Brna či Ostravy. Záverečná časť príspevku bola venovaná súčasnej tvorbe street photography v Českej republike z pohľadu legislatívy. Architektonicky ladený príspevok s názvom *3D vizualizácie urbanistického a architektonického vývoja stredovekej Bratislavy* predniesla Zdenka Šedivá (Slovenská technická univerzita v Bratislave). V prezentácii načrtla vývojové etapy formovania sa stredovekej Bratislavy ako základ pre digitálny 3D model historického centra mesta. Tento model má zároveň interdisciplinárny charakter, v ktorom sa spájajú čiastkové výsledky historického, pamiatkového a archeologického výskumu. Autorka predstavila teoretické východiská a metodologické postupy smerujúce k naplneniu cieľa práce, ako aj jej predpokladaný prínos pre odbornú a laickú verejnosť. Mimoriadne zaujímavý bol príspevok Tomáša Kolicha (Univerzita Karlova, Praha) s názvom *Animace gotické architektury ve filmu Der Golem*, v ktorom sa z pohľadu animácie architektúry zamerával na podobu židovskej štvrťi v expresionistickom hororovom filme *Der Golem, wie er in die Welt kam*. Autor ako historik umenia si pri interpretovaní gotických pokrivených domov v uvedenom filme vypomohol ikonografickou analýzou. V príspevku porovnával animáciu architektúry v gotickom horore, v expresionizme, v teórii Wilhelma Worringera a v uvažovaní Lafcadia Hearna, čím dospel k záveru, že na strašidelnosť gotiky vo filmoch nemajú vplyv len výlučne vonkajšie prvky, ale aj jej inherentné vlastnosti. Ako posledná v tomto bloku vystúpila Anna Marinowska (Uniwersytet Mikołaj Kopernika w Toruniu, Poľsko), ktorá v príspevku *Pilgrims as creators of the city of Jerusalem* predstavila mesto Jeruzalem z pohľadu pútnikov a cestujúcich navštevujúcich toto mesto v 12. a 13. storočí. Hlavným zdrojom, z ktorého autorka čerpala, boli spisy pútnikov z 13. storočia naznačujúce, že napriek striedajúcej sa nadvláde kresťanov a moslimov v tomto meste zostal prúd kresťanských pútnikov stabilný aj v čase moslimskej nadvlády. Marinowska preto zamerala svoju pozornosť na dobový obraz Jeruzalema prezentujúceho sa v dostupných zdrojoch ako dokonalé, kresťanské mesto a snažila sa zodpovedať otázku, či sa postavenie Jeruzalema v stredovekom myslení zmenilo.

Po obedňajšej prestávke opäť prebiehali synchronne posledné dva bloky – *Mesto aktívni*, ktorého sme sa zúčastnili a *Mesto signované*. Po otvorení bloku moderátorkou Mgr. Michaelou Závodnou, Ph.D. vystúpil Lukáš Katriňák s príspevkom *Oslavy sviatku 1. mája na Slovensku na fotografiách v päťdesiatych rokoch 20. storočia*. Zaoberal sa v ňom analýzou a komparáciou fotografií prvomájových osláv, ktoré patrili v období komunistickej totality k najvýznamnejším politickým podujatiam. Pozornosť upriamil na snahy vládnucej ideológie smerujúce k ovplyvňovaniu mienky občanov prostredníctvom fotografií. V prvej časti príspevku priblížil význam sviatku 1. mája pre komunistické vedenie a úlohu propagandy v sledovanom období, v druhej časti analyzoval a interpretoval vybrané fotografie z prvomájových osláv. Vzhľadom na obmedzený rozsah príspevku sa venoval dvom najväčším slovenským mestám, Bratislave a Košiciam. Popredné miesto zaujali oficiálne fotografie ozrejmujúce zábery vládnuceho režimu, neoficiálne fotografie objasnili reálne pocity účastníkov manifestácií. Nasledovala Lucia Poláková (Slovenská akadémia vied, Košice) s príspevkom *Aktivita študentov na Československom štátnom reálnom gymnáziu v Rožňave v 20. rokoch 20. storočia*, zameranom na školské a mimoškolské aktivity študentov tohto gymnázia počas prvého decénia jeho existencie. Žiaci sa najčastejšie zapájali do programov osláv štátnych sviatkov a majálesov, populárne boli aj organizácie spojené s pohybovými aktivitami, akými boli napr. Telovýchovná jednota Sokol, Oddiel československých skautov v Rožňave, či rôzne výlety a exkurzie. Autorka v závere skonštatovala, že v priebehu prvého decénia počet aktivít študentov gymnázia rástol, jednotlivé kultúrne a športové podujatia mali navyše sociálny charakter, pretože boli smerované na podporu menej solventných žiakov. Paulina

4 Vo fotografii rozoznávame dva fundamentálne prúdy – výtvarnú a živú fotografiu. Na rozdiel od výtvarnej fotografie, pri ktorej sa nevyžaduje faktor pravdivosti či objektívnosti, sa živá fotografia orientuje (zjednodušene povedané) na „reprodukcii skutočnosti“. Zaoberá sa životom človeka a jeho vzťahom k prostrediu, v ktorom žije.

Waz (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Poľsko) vo svojom filozoficky ladenom príspevku *Homo consumens we współczesnym mieście konsumpcyjnym* prezentovala jednotlivé etapy vývoja *homo consumens*, čiže človeka konzumného, pre ktorého je najvyšším dobrom spotrebný tovar a taktiež sledovala zmeny v bývaní postmodernej spoločnosti v meste. Tie spočívajú predovšetkým v prehlbujúcej sa sociálnej nerovnosti, ktorá má za následok izolovanie sa určitých sociálnych skupín, nedostatok nedôvery medzi ľuďmi a potrebu uzatvorenia a stráženia sídlisk a domov. V mestách podľa autorky dominuje spotrebiteľský svet a sociálny status jednotlivca je určený na základe množstva jeho finančných prostriedkov. Paulina Anna Mielnik (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Poľsko) uzatvorila posledný konferenčný blok. V príspevku s názvom *Jak wyglądał Kraków podczas królewskich koronacji?* popísala priebeh jednej z najdôležitejších ceremónií v krajine, korunováciu kráľa. Pozornosť upriamila na aspekty týkajúce sa života v meste počas korunovácie, a to na jeho výzdobu, úlohu najvyšších úradníkov, či na podoby vzdania pocty kráľovi zo strany mešťanov. Ako tvrdila autorka, Krakov sa v priebehu tejto udalosti transformoval na jedno obrovské divadlo a každý prvok tohto slávnostného ceremoniálu bol vopred do detailu premyslený.

Záverčné slovo patrilo doc. PhDr. Andrei Pokludovej, Ph.D., ktorá vyjadrila potešenie z veľkého záujmu doktorandov rôznych študijných odborov o výskumnú tému týkajúcu sa problematiky mesta a zároveň načrtla smerovanie budúročnej konferencie, ktorá by mala nadviazať na ostatné dva ročníky. Prítomných účastníkov taktiež povzbudila k prihláseniu sa na medzinárodnú konferenciu pravidelne organizovanú *European Association for Urban History*, ktorá sa uskutoční v Ríme v roku 2018. Interdisciplinárny charakter konferencie v spojení s príjemným pracovným prostredím, ktoré viac pripomínalo atmosféru think tanku ako vedeckej konferencie, poukázal na to, že uskutočňovanie podobných podujatí má určite zmysel a účastníci sa so svojimi príspevkami mohli navzájom inšpirovať. Vybrané príspevky, ktoré prejdú recenzným konaním, budú publikované v kolektívnej monografii.

Mgr. Lukáš Katriňák
KH FF UPJŠ v Košiciach

HOSŤOVSKÉ PREDNÁŠKY NA KATEDRE HISTÓRIE FF UPJŠ V KOŠICIACH 2015/2016 [GUEST LECTURES ORGANIZED BY THE DEPARTMENT OF HISTORY, FACULTY OF ARTS, PAVOL JOZEF ŠAFÁRIK UNIVERSITY IN KOŠICE 2015/2016]

V akademickom roku 2015/2016 Katedra histórie pokračovala v usporiadaní hosťovských prednášok, prostredníctvom ktorých umožňuje študentom dozvedieť sa viac informácií o vybraných problematikách. Prezentujúcimi sú fundovaní odborníci, ktorí sa skúmanou otázkou zaoberajú vo svojom výskume.

Prvú zo série prednášok realizoval prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc. z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR v Prahe. V dvojdnovom cykle, 22. a 23. septembra 2015, predstavil ako prvú problematiku *České politické strany a jejich poválečná obnova a činnost 1945 – 1948*. Po nej nasledovala *Národní fronta po roce 1945*. Prostredníctvom prednesených referátov oboznámil študentov s politickou situáciou v republike po roku 1945. V septembri na pôde katedry vystúpila aj doc. PhDr. Andrea Pokludová, PhD. Pracuje na Katedre dejín umenia a kultúrneho dedičstva Filozofickej fakulty Ostravskej univerzity v Ostrave a v príspevkoch prezentovala problematiku ostravskej inteligencie: *Národnost v sčítáních ľudu 1880 – 1930; Vzostup a pád inteligencie na příklade Ostravy 1848 – 1948*. Z rovnakého pracoviska pochádza ďalší referujúci Mgr. Miroslav Maňas. V prvom decembrovom dni priblížil študentom *Advent a Mikulášske tradície na Valašsku*. Posledná hosťovská prednáška v zimnom semestri sa konala 8. decembra 2015. PhDr. Karla Vymětalová z Ústavu historických věd a Ústavu archeologie Filozoficko-přírodovědecké fakulty v Opave vo svojom referáte načrtla problematiku školstva v druhej polovici 19. storočia. V téme *Boj o klasické jazyky na středních školách v 2. pol. 19. st.* zobrazila postavenie latinského jazyka v stredoškolskom systéme vtedajšej monarchie. Ako sama uviedla latinčina mala byť v dualizme „zjednocujícím prvkem mnohonárodnostnej ríše“.

V letnom semestri 2015/2016 sa v priestoroch katedry uskutočnili dve hosťovské prednášky. Prednášajúcimi boli odborníci z českých univerzít. V dňoch 16. a 18. februára 2016 o problematike československej meny a československého exilu rozprával prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc. zo Sliezskej univerzity v Opave. O menovej reforme, prípravách na ňu a problémoch s tým súvisiacich referoval

v príspevku *Československá měna ve středoevropských souvislostech 1918 – 1939*. V ďalšom dni sa prihovoril poslucháčom témou *Československý protikomunistický exil po roce 1948*. V apríli mali študenti možnosť obohatiť svoje vedomosti z oblasti dejín priemyslu, vedy a techniky. Doc. PhDr. Petr Popelka, PhD. priblížil najprv *Počátky dopravní revoluce v českých zemích* a následne sa zameral na *Protoindustrializace aneb Industrializace před industrializací*.

Mgr. Nikoleta Lattová
KH FF UPJŠ v Košiciach